

Yu Kwang-chung

Mesto brez sosedov

1

Ko sem se pred šestimi leti vrnil iz Hongkonga, sem se ustalil v okraju Kaohsiung. Kadar sem buden in kadar spim, lahko vedno slišim valove, ki se lomijo v prelivu. Stari prijatelji me obtožujoče sprašujejo: Zakaj si Tajpeju obrnil hrbet? In jaz odgovorjam: Nisem jaz obrnil hrbta Tajpeju, temveč ga je Tajpej meni.

Po vseh teh letih življenja na jugu grem le stežka na sever; samo takrat grem, kadar je res nujno. Včasih, kadar sem bil posebej obupan, sem ljudem mrko povedal: "Ko sem zavrnil Tajpej, se je začela moja sreča." Obupan sem bil, ker je bil Tajpej za majhne in velike dogodke – konferencc, govore, večerne zabave in razstave – vedno gostitelj. Če bi odhitel na sever, vsakič ko bi mi Tajpej pomignil, bi življenje v Kaohsiungu postalo nemogoče.

Zato se morda zdi, da sem brezsrčen, celo nehvaležen. Ampak ni tako. Nisem pozabil Tajpeja, ne izogibam se Tajpeja, ne hodim manj v Tajpej in Tajpeja se tudi ne bojim. Ravno nasprotno. Nikakor ne morem pozabiti Tajpeja – mojega Tajpeja, starega Tajpeja. Stal je v bogati, uspešni kotlini, ki je bila polna mladostnih sanj in spominov na najlepša leta, hranila je

Yu Kwang-chung se je rodil leta 1928 v Nanjingu in je odraščal v okraju Yongchun v provinci Fujian. Šolo je obiskoval v Chongqingju, univerzo pa v Xiamenu. Leta 1949 se je preselil v Hongkong in se leta 1950 ustalil na Tajvanu. Diplomiral je na Oddelku za tuje jezike in književnosti na Tajvanski narodni univerzi in magistriral iz kreativnega pisanja na Univerzi Iowa v Združenih državah Amerike. Poučeval je na Tajvanski narodni normalni univerzi, Tajvanski narodni univerzi, Narodni univerzi Chengchi, Kitajski univerzi v Hongkongu in na Narodni univerzi Sun Yat-sen. Dvakrat je v Združenih državah Amerike deloval kot Fulbrightov gostujoči profesor. Zdaj je predsedujoči profesor serije predavanj Kwang-hua na Narodni univerzi Sun Yat-sen. Yu je ploden pesnik in pisatelj, ki je objavil veliko poezije, proze, kritik in prevodov ter je v kitajsko govorečem svetu zelo spoštovan.

trenutke, v katerih sem postal mož, oče, pisatelj in predavatelj. Še prej je hranila leta, ko sem bil študent, ko je bila moja mati še živa. Tisto je bil moj Tajpej – v barvitih petdesetih letih, ki so zdaj postala črno-bela. Četudi v mesto prispem s severozahoda z avtobusom družbe Kuo-Kuang, ali z jugozahoda z vlakom Tzu-Chiang, ali s severovzhoda z letalsko družbo China Airlines, se nikoli ne bom mogel vrniti v tisti Tajpej.

Tisti Tajpej, ki je iz osemdesetih let nenadoma zakorakal v devetdeseta, Tajpej, o katerem beremo v časopisih in ga vidimo na televiziji ali ga osebno spoznamo na ulici, pa mi ne ugaja. Preroki in goljufi pravijo, da je “tranzicijski”, “večdimenzionalen” in “odprt”, vendar v njem ni več topline. Kadar se sprehodiš po Vzhodni zhongxiaoski cesti, se ves sijoči, nasilni svet preriva s komolci, hkrati pa se vse zdi tako oddaljeno; ničesar ne moreš prijeti, ničesar obdržati. Kadar hodiš po ulicah Tajpeja, si kot lovec v legendi, ki se je zbudil iz sanj, se spustil z gore in zakorakal v neznan svet.

Če je domotožje ali nostalgija geografske narave, te bo letalska vozovnica ali vozovnica za vlak pomirila, saj te bo pripeljala do domačih vrat. Če pa je domotožje časovno, so vse ceste enosmerne, vsa vrata so zaprta in nič te ne more vrniti v tisti čas. Po desetletju bivanja v Hongkongu sem postal časovni klatež, obtežen z veliko vrečo spominov. Ko sem dospel do vrat Tajpeja, sem ugotovil, da sem izgubil svoj zlati ključ; že davno sem se zaklenil ven.

Bil sem tako zbeگان in razočaran, da bi tudi za vrati, ki bi se slučajno odprla, zagledal samo tuj obraz, brezbrizen in nestrpen.

“Zakaj si torej šel v Kaohsiung?” me je vprašal prijatelj. “Te bi Kaohsiung prepoznal?”

“Kaohsiung me ne pozna iz mladih let,” sem odgovoril, “in jaz ne poznam starega Kaohsiunga. Zato ne morem govoriti o izgubi in lahko začnem od začetka. Tajpej je drugačen. Ozadje je preveliko, zato čutim vso muhavost življenja. Tajpejska kotlina je moja odmevajoča dolina; obkrožajo in preganjajo me nešteti odmevi, ki se zvijajo v vrtinec spominov.”

2

Ozka pot, ki se stika z Xiamensko ulico, je še vedno tam, seveda. Spremembe v Tajpeju so se zgodile predvsem na severovzhodu; v južnem delu mesta so buldožerji naredili precej manjše razdejanje. Če je tajpejska

kotlina velikanska in polna odmevov, je uličica ob Xiamenski ulici majhna, vijugasta soteska, v kateri odmevajo stopinje mojih tamkajšnjih dni. Moja "domača uličica", ki nosi številko 113, se je začela na Xiamenski ulici in je vodila do Tonganske ulice. Še vedno je tam. Dolga je in ozka in ima precej bogato literarno zgodovino. V petdesetih letih so bili nekje na sredi postavljeni prostori časopisa Shin Sheng Daily News, zato sem tam pogosto videl pisatelja Penga Koja. Nekaj časa je na koncu uličice bival Pan Lei. V zlatih časih revije Literary Magazine je njen založnik Liu Shou-yi stanoval na eni od uličic, ki se je stikala s Tongansko ulico, prav tam, kjer se je končala moja uličica. Založnikovo stanovanje je služilo tudi kot glavna pisarna revije. Večkrat sem slišal, kako je po stranskih cestah in ozkih poteh odmeval živahni pogovor Hsiaja Chi-ana in Wuja Luciena, in videl, kako je Hsia od navdušenja zardel, Wujeve oči pa so izražale popolno zbranost. Stara japonska hiša Wang Wen-hsinga, ki je stala na rečnem bregu, kjer se je Tonganska ulica srečala s Shuiyuansko cesto, je bila napol skrita v senci starih dreves. Tudi Wang sem pogosto videl, ko se je sprehajal do krajev, ki so bili dovolj blizu, da se mu ni bilo treba peljati. To je bilo, seveda, dolgo pred tem, ko je napisal *Jia Bian*. Pozneje se je na uličico 113, samo nekaj hiš stran od moje, preselila družina Huang Yunga; kadar je zapihal veter, so se drevesni listi na dvoriščih obeh hiš skupaj zatresli.

Heraklit je dejal: "V isto reko ne moreš stopiti dvakrat, saj vedno znova priteče sveža voda." Ko je čas tekkel skozi odmevajočo dolino tiste dolge uličice, so ljudje, ki sem jih omenil, odšli. In jaz, ki sem tja prišel iz Xiamena ali Amoya, kakor mu pravijo, sem edini ostal in pazil na odmaknjeno pot pri Xiamenski ulici. Šele sredi osemdesetih let sem predal uličico – svojo izkoreninjeno korenino, svojo nelastniško lastnino – v oskrbo knjigarni in elitni založniški hiši Hong Fan, ki se je takrat nastanila tam.

Vsak od mojih "zvestih bralcev" gotovo pozna Xiamensko ulico. Tam sem preživel skoraj polovico življenja; tam je umrla moja mati, tam so se mi rodile štiri hčere in 17 knjig. Ta kraj morda res ni bil moja domovina, bil pa je moj trg, moja soseska, moja vas ali moje mesto. Če bi kdaj hodil v spanju, bi me policist gotovo našel tam.

V budnem stanju pa tega kraja raje ne bi obiskal. Čeprav vsak mesec potujem v Tajpej, nimam poguma, da bi stopil na tisto uličico, kaj šele, da bi nostalgično obiskal staro hišo. Morda so ozko cestico res razširili in izravnali, toda parkirani avtomobili so zasedli obe strani, zato je zdaj videti še ožja. Nizki zidovi, ki so jih napol zakrivali hibiskusi in bugenvilije,

in sence številnih, visokih dreves so skoraj izginili. Nadomestila so jih nadstropja nakopičenih stanovanjskih stavb in drugačno omrežje vej in krošenj – televizijske antene. Nekoč je na spokojnost uličice trkal jasni, ostri zvok lesenih japonk, ki se je približeval in potem postajal vedno nižji in tišji. Slišalo se je tudi glasno cinkanje zvoncev na kolesih, ki so vozila mimo hiše – zjutraj je prišel fant, ki je raznašal časopise, popoldne so se učenci vračali iz šole. Temu so se pridružili še zvoki rikš. Pozno ponoči so uličico prevzeli drugi zvoki. Bambusova flavta maserke ali slepega maserja je zvenela otožno in zapuščeno. Ulični prodajalec je vzklikal: “*Shao-rou-zong!*” (Riževi cmočki z mesom!) Njegov glas je bil pridrušen, ampak bogat, ko je počasi in mirno šel mimo in klical nočne ptice. Kadar je dvignil pokrov posode, je para s *shao-rou-zongov* takoj puhnila v nočni zrak. Nikoli nisem šel kupit cmočkov, vendar so bili prodajalčevi klici pomirjujoči; ker sem vedel, da si nekdo deli noč z mano, sem bil malo manj osamljen.

Toda vse to je izginilo. Uličica je zdaj še ožja, čeprav so jo razširili, in po njej vedno odmeva rohnenje avtomobilov in ropot motornih koles. V uličico se je priselilo več ljudi, vendar smo hkrati izgubili sosede, saj se vsi zapirajo vsak v svojo hišo. Kadar že pridejo na plan, se nemudoma zaprejo v svoje avtomobile. Danes je med sprehodom po uličici težko pomisliti na verze moje pesmi *La Lune*:

*Prijetna uličica ob Amoyski cesti, dolga in vitka:
čista pšenična slama vpija mesečino,
hladno mesečino, ki te pomiri z okusom
po mentolu.*

Tudi mojo *Nostalgično suito za cokle* je utopilo divje zavijanje mehaničnih volkov:

*Tik tik tok
Tok tok tik
Dajte mi par majhnih cokel
Svoje otroštvo bom zbudil
S tokljanjem nerodnih tolkal
Gor po poti
Dol po poti
Tikljajo in tokljajo
Tokljajo in tikljajo*

3

Mladi pisatelji, ki so hoteli objaviti svoja dela, so se morali boriti za mesto na literarni strani časopisa Central Daily News. Ko sem takrat prišel iz Hongkonga na Tajvan, so me sprejeli v tretji letnik na Oddelku za tuje jezike in književnosti Tajvanske narodne univerze. Svoja dela sem začel takoj objavljati v CDN in nobeno ni bilo zavrnjeno. Samo ene pesmi mi niso hoteli objaviti. Nisem bil zadovoljen s tem, zato sem jim še enkrat poslal isto pesem, ki so jo potem objavili. Dvomim, da se je v vsej zgodovini objavljanja kitajske književnosti že zgodilo kaj takega. Honorar za vsako sprejeto pesem je takrat znašal pet novih tajvanskih dolarjev, kar je bilo dovolj, da sem svoje dekline peljal v kino in na večerjo.

Pesmi so navadno objavili kak teden za tem, ko sem jih oddal. Štel sem dneve, in ko je prišel pravi dan, sem zgodaj zjutraj zaslišal zamolkel udarec pred vrati – zvok časopisa, ki je poletel čez bambusovo ograjo in pristal na tleh. Odprl sem vhodna vrata, stopil ven in pobral časopis, ki je ležal pod veliko palmo. V rožnati svetlobi jutranje zarje sem iz časopisa počasi, nežno vzel književno stran. Vedno sem najprej zagledal zadnji verz svoje pesmi. En verz je bil povsem dovolj – pesem je bila res moja. Kako čudovit je bil svet v tistem trenutku! Rožnata jutranja zarja je bila nova, časopis je bil nov, tudi moje novo delo je bilo čisto, bleščeče novo. Urednik me je spet opazil; svet mi je še enkrat posvetil pozornost. Bil sem v devetih nebesih.

Kmalu je v nabiralnik pri vratih tiho prispelo tudi obvestilo o honorarju. Seveda so prihajala tudi pisma, revije in brezplačne knjige. Kadar je svet prišel trkat na moja vrata, se je vedno pripeljal s kolesom. Cviljenju zavor je sledilo krčevito zvonjenje pri vhodnih vratih. In kadar sem šel sam iskat svet, sem vzel svoje kolo znamke Hercules, ki je bilo lahko, lepo in okretno. Z levo nogo sem stopil na pedal, desno zavihnel čez sedež, da sem ga zajahal, in z dolgim, ostrim cingljanjem zvonca na kolesu zapeljal na cesto. Če sem hitro gonil in je bil veter ugoden, sem se na dveh kolesih peljal s takšnim zagonom, da sem se počutil kot Nezha¹. V pičlih osemnajstih minutah sem došel do hiše svojega dekleta na Severni zhongshanski cesti.

Tisto poletno noč, ko sem diplomiral na Tajvanski narodni univerzi, sva se z Hsiao Yu-sheng odpeljala naravnost na Yuanshan. Ležala sva na travi in zaskrbljeno opazovala zvezdnato nebo. Končno sva se poslovila od študentskih dni in nisva mogla predvideti prihodnosti. Nisva vedela,

¹ Kitajsko božanstvo, ki jezdi na "kolesu iz vetra in ognja".

kaj naj narediva. Zamisel o "izgubljeni generaciji" še ni prišla v modo, ampak resnično sva se počutila izgubljeno. Ker so naju vezale družbene obveznosti, k sreči nisva imela veliko izbire. Obvezno vojaško urjenje in služenje za diplomante se je začelo tisto leto, ko sva diplomirala. Ker sva prišla z oddelka za tuje jezike, nama ni bilo treba na naporno urjenje v Fengshang, temveč sva ostala v Tajpeju in delala za vojaško prevajalsko službo. Sprva sem služil na Uradu za zvezo, potem pa na Tretjem uradu Ministrstva za narodno obrambo, kjer sem imel v treh letih pogosto dostop do predsednikovega kabineta. Leta 1956 me je Hsia Chi-an prosil, naj prevzamem njegova predavanja o esejih na Soochowski univerzi, saj je bil preveč zaposlen, da bi še naprej opravljal to občasno delo. Tako sem začel poučevati na univerzi.

Tajpej se mi je v petdesetih letih zdel kot semenj ničevosti in premožno mesto, vendar ni bil preveč poseljen in promet ni bil posebej gost. Na bolj odmaknjenih cestah sem lahko celo užival v podeželskem vzdušju. Kadar sem se pri polni hitrosti vozil proti vzhodu po Vzhodni hepinški cesti, sem vedno z veseljem zagledal Palčni vrh, saj pred mano ni bilo nobenih visokih stavb. Ko sem prečkal Južno xinshensko cesto, sem srečal komaj kakega človeka ali avto, hiše pa so bile redko posejane. Pripeljal sem v divjino. In če sem dvokolesnik usmeril proti severu in na drugem odcepu Severne zhongshanske ceste zavil desno na Vzhodno nanjinško cesto, nisem zagledal štiripasovnega bulvarja, ki ga je mogoče videti danes, temveč grobo betonsko vijugo, ki je zavijala in izginjala med riževimi polji in zelenimi riževimi sadikami. V dveh letih, ko sem študiral na Tajvanski narodni univerzi, sem se s kolesom pogosto vozil po Rooseveltovi cesti proti jugu. Na desni so se razprostirala samo nešteta zelena riževa polja. Sveža zelena sadik, ki je bila tako čista in nedolžna, je kljub temu stala v nasprotju z naivnimi belimi čapljami in je vzbujala vizualno požrešnost. Če bi dovolj dolgo strmel vanjo, bi gotovo dobil "anoreksijo zelenja". Te blažene stiske se prebivalcem Tajpeja, ki očarano bolščijo v neonske luči, ni treba bati.

Ko sem bil v zadnjem letniku študija, se je pozimi močno ohladilo. Ob mraku me je gospod Wu Ping-chung, moj profesor na univerzi, nekoč povabil k sebi domov na večerjo; v loncu vrele juhe smo kuhali različna nabolca. Tja sem se odpeljal s kolesom, čeprav mi je okrog ušes bril leden veter. Preden sem odšel k profesorju, sem se zapeljal še po Hengyanški cesti. Bilo je malo pred osmo zvečer, ampak na cesti ni bilo niti pešcev, kaj šele avtomobilov ali koles. Samo temni oblaki so viseli nizko na nebu in žvižgajoči veter je stresal drevesa. To je bil Tajpej v petdesetih letih. Ko se ozrem v preteklost, razumem, da je bil Tajpej takrat samo neprivačno,

majhno podeželsko mesto, niti malo sijajno ali premožno. Toda meni se je zdelo veliko, saj je bilo odprto in prostorno. V nasprotju z današnjim časom je bilo v mestu zelo malo ljudi in avtomobilov, hiše so bile nizke in drevesa gostejša. Po štiridesetih letih vidim, kako je Tajpej zrasel v višino, da se nebo zdi nižje; zrasel je, ampak hkrati se je skrčil, saj je tako natlačen. Tajpej je trdna pest, ki stiska svoje prebivalce. Stisnjenost pritiska na telo, pa tudi na razum; ne grozi samo našemu občutku za prostor, temveč tudi občutku za čas. Vse Tajpejčane neusmiljeno lovi živčni sekundni kazalec. Časovne omejitve, naj bodo oddaljene ali tik pred vrati, nas silijo k delu ob smrtonosnih urah in nas zbujejo iz sanj. Čim stopimo skozi vrata, nas ujame vlečna mreža oglasov, hrupa, izpuhov in informacij in informacij in informacij ter nas spremeni v nemočne vrtavke.

Kdaj se naj soočimo sami s sabo?

V tistih časih se je pesnik na Wuchanški ulici lahko naslonil na stojnice s knjigami, vladal kraljestvu, ki je pripadalo samo njemu, in se je lahko od daleč nasmehnil Spinozi, ki si je kruh služil s prodajanjem zrcal, ali Diogenu, ki si je za dom izbral sod. Vsak večer se je pod niskimi drevesi in zidci na Kulinški ulici zbrala skupina knjigoljubov, ki so sanjarili o preteklosti. Stari ali mladi, sključeni ali čepeči – vsak je v smer prastarih, starinskih kupov in skladovnic rabljenih in redkih knjig izlil svoja globoka čustva iz oddaljene preteklosti.

V tistih dneh so v Tajpeju obstajali ljudje, ki smo jim rekli *sosedi*. Na levi strani moje hiše na ozki poti pri Xiamenski ulici je živela družina Cheng. Družinski oče si je vsako jutro na dvorišču izpiral usta, da je odmevalo v vse smeri. Po večerji je cela družina pela psalme in družinska sreča je z mirno melodijo tekla prek zidu k nam. Zdaj, štirideset let pozneje, takšni ljudje ne obstajajo več. Vsi sosedje so izumrli, nadomestile pa so jih gruče “stanovalcev” z maskami. Ti ljudje so očitno pametnejši, bogatejši in bolj zaposleni. *Bojuj se, sicer boš izgubil*² – res so občudovanja vredni, niso pa prijetni.

Tajpej je postal mesto brez sosedov.

Zato pogosto pogrešam tisto staro mesto, ki še ni bilo premožno. Skri-va se za televizorji in računalniki, na drugi strani telefaksov in mobilnih telefonov. Vanj se bom vrnil z rikšo – če bom kako našel.

²Naslov zelo priljubljene pesmi iz poznih osemdesetih let.